

Informační vzdělávání

Co nás čeká

Osnova

- **Teoretický úvod**
 - Terminologie, vývoj pojmu a definice informační gramotnosti
 - Standardy a modely IG
 - Informační gramotnost v kontextu veřejné politiky a změn ve vzdělávání
 - Stav informační gramotnosti a průzkumy k jeho zjišťování

Co nás čeká

Osnova

- **Obsah a formy informačního vzdělávání**
 - Podle různých typů institucí v ČR, zahraničí
 - Iniciativy, organizace, projekty zabývající se problematikou IG
- **Trendy**
 - Technologie, web 2.0
 - Nové koncepty

Co nás čeká

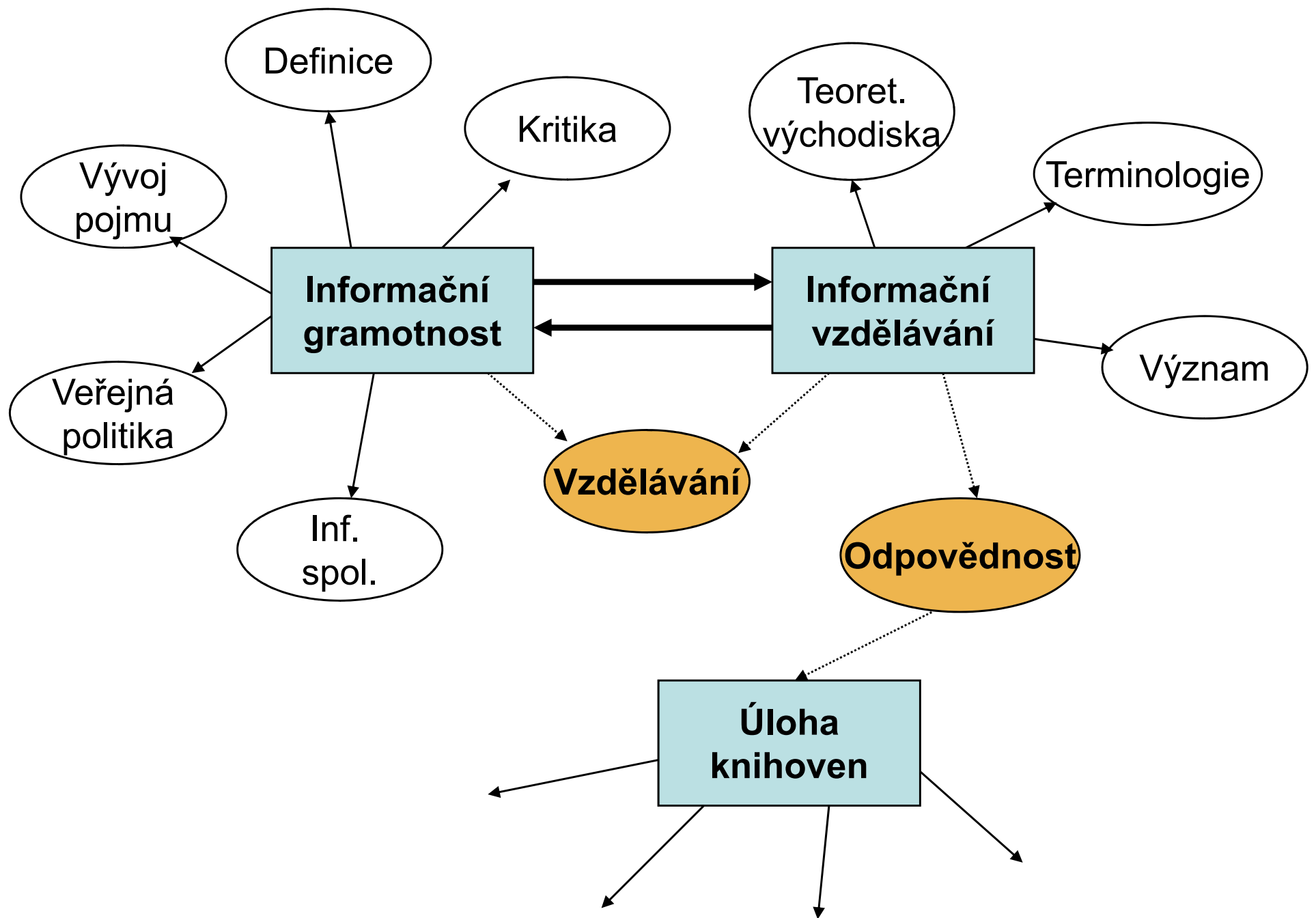
Osnova

- **Didaktika**
 - **Didaktické aspekty informačního vzdělávání**
 - **Tradiční a moderní metody informačního vzdělávání**
 - **Minikurz lektorských dovedností**
 - **Jak sestavit koncepci informačního vzdělávání**
 - **Jak sestavit vzdělávací program, kurz**

Ukončení předmětu

- vypracování úkolu na [wiki](#)
- **Dobrovolné úkoly, ústní kolokvium**

**Informační
gramotnost**

Gramotnost

- *angl. literacy, lat. litteratus*
- gramotnost = znalost čtení a psaní (resp. použití jazyka pro komunikaci, poslech, čtení, psaní)
- rozšíření pojmu gramotnost
- definice IG od počátku vycházejí z vymezení obecné gramotnosti
- různé definice
- často obecně jako schopnost či dovednost

Informační gramotnost

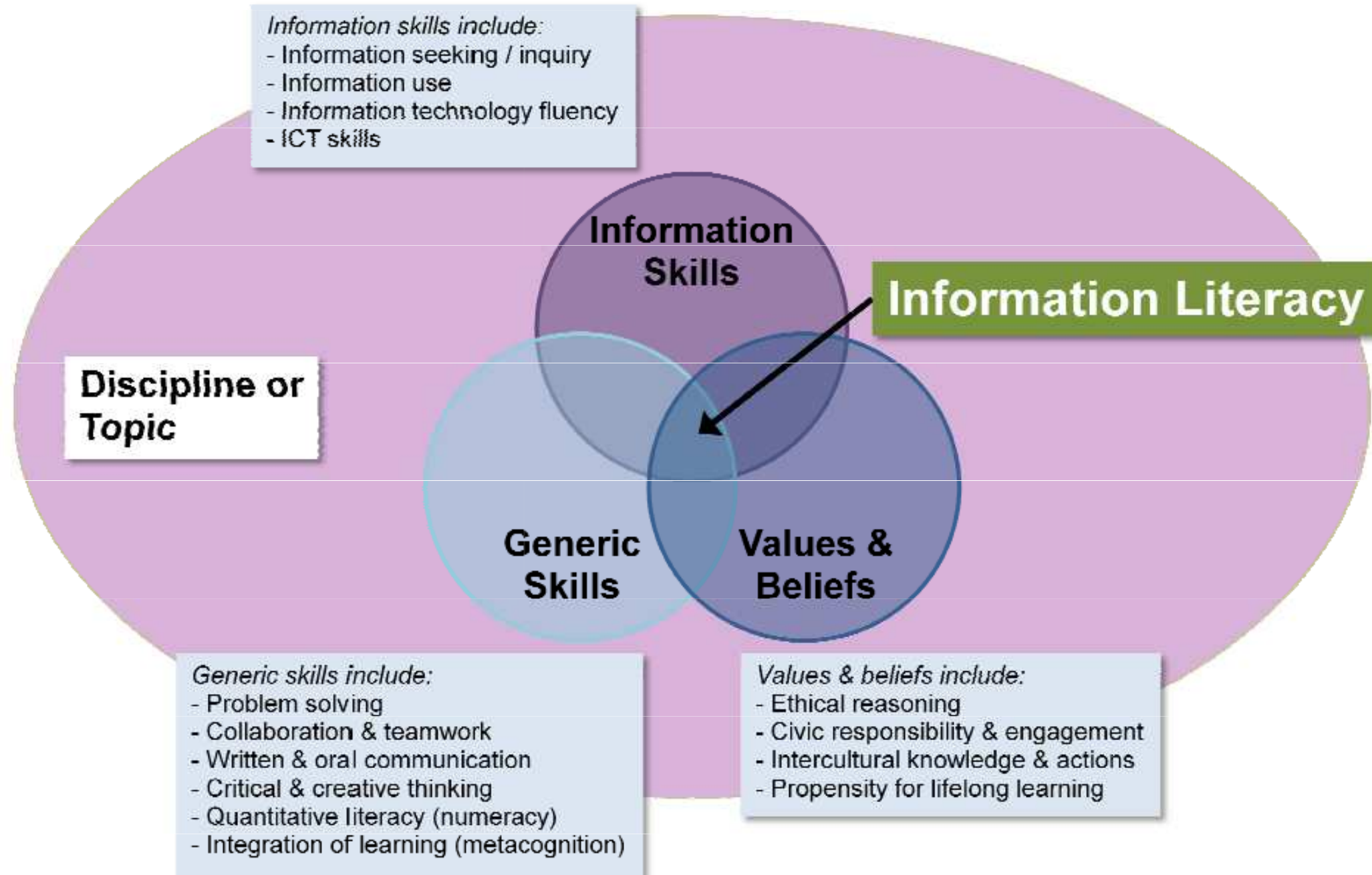
- **Téma jen pro knihovníky?**
- **Teoretické koncepty – spojení s CŽV**
 - Principiálně práce s informacemi prostupuje běžný život
 - IG jako jádro celoživotního vzdělávání
- **Definice**
 - gramotnosti pro 21. stol. (IG jako zaštit'ující termín pro computer, media, visual, cultural)
 - Příbuzné termíny (information competencies, user education, bibliographic instruction, information fluency, information skills, library orientation, user training)

Nejrozšířenější definice IG

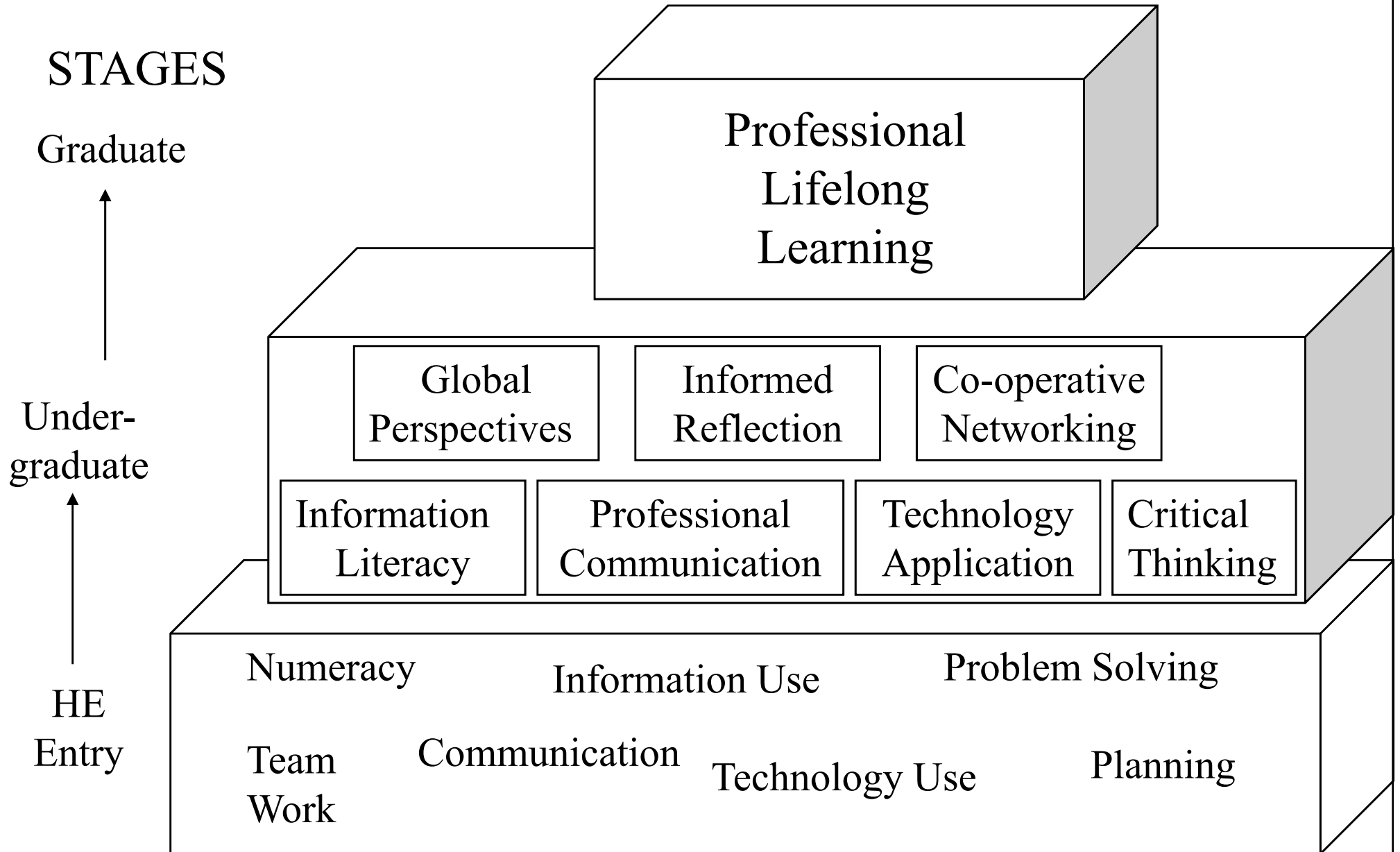
(ALA, 1989)

„Informačně gramotní lidé se naučili, jak se učit. Vědí, jak se učit, protože vědí, jak jsou znalosti pořádány, jak je možné informace vyhledat a využít je tak, aby se z nich mohli učit i ostatní. Jsou to lidé připravení pro celoživotní vzdělávání, protože mohou vždy najít informace potřebné k určitému rozhodnutí či k vyřešení daného úkolu.“

Information Literacy Formation

Model of Professional Capacities

Další definice IG

- the ability to solve information problems
- a survival skill in the information age

(ALA, 2000)

- is knowing when and why one needs information, where to find it, and how to evaluate, use and communicate it in an ethical manner

(CILIP)

- a mean to “empower people in all walks of life to seek, evaluate, use and create information effectively to achieve their personal, social, occupational and educational goals”

(Alexandria Proclamation, 2005)

IG definice IVIG (AKVŠ)

- **IG=soubor klíčových kompetencí v informační společnosti**
- **IG=funkční gramotnost v informační společnosti**

Funkční gramotnost				Etický přístup a právní povědomí k využívání informací
Literární gramotnost	Dokumentová gramotnost	Numerická gramotnost	Jazyková gramotnost	
ICT gramotnost				

Funkční gramotnost

- širší pojetí => nejen čtení, psaní, počítání, ale i schopnost práce s informacemi a jejich účelné využití v každodenním životě => velmi blízké IG
- málo užívané v literatuře LIS
- Mezinárodní výzkum funkční gramotnosti dospělých (IALS, SIALS 1994-1998)

Klíčové kompetence

- *angl. life skills, key competence*
- termín vzdělávací politiky (např. v ČR - Rámcové vzdělávací programy pro ZŠ a SŠ, celoživotní vzdělávání)
- základní, univerzální schopnosti a dovednosti pro život a uplatnění každého člověka ve společnosti
- nadřazený pojem k FG

Příklady klíčových kompetencí

- Kompetence k učení
- rozhodovací dovednosti, řešení problémů
- komunikativní, interpersonální dovednosti
(včetně znalosti cizího jazyka)
- Občanské, pracovní

National Institute for Literacy

- Publications
- Facts & Statistics
- Grants & Contracts
- Programs & Services
- Discussion Lists
- Advisory Board

Programs & Services

The National Institute for Literacy, a federal agency, provides leadership on literacy issues, including the improvement of reading instruction for children, youth, and adults. In consultation with the U.S. Departments of Education, Labor, and Health and Human Services, the Institute serves as a national resource on current, comprehensive literacy research, practice, and policy.

- [Early Childhood](#)
- [Childhood](#)
- [Adolescence](#)
- [Adulthood](#)
- [Program Reviews](#)

Visit [America's Literacy Directory](#) for literacy programs in your area.

Featured Resource

Download a copy of the Institute's new booklet, [Literacy Begins At Home](#). This reading checklist was featured in the September issue of *Essence* magazine.

What's New

[From Assessment to Practice: Research-Based Approaches to Teaching Reading to Adults](#) archived webcast.

[Health Literacy of America's Adults](#) archived webcast.

Tell us about your [professional development needs](#).

About the Institute and ... Adult Reading

[Assessment Strategies and Reading Profiles](#)

The National Institute for Literacy develops tools and guidance to strengthen the teaching and learning of reading in adult education and literacy programs. An online diagnostic reading assessment, based on the [ARCS Study](#), shows instructors how to identify students' reading strengths and weaknesses. Instructors can use this knowledge to target their instruction more effectively.

[About Us](#) | [Staff](#) | [Employment](#) | [Contact Us](#) | [Questions](#) | [Site Map](#)

The National Institute for Literacy maintains this site according to [Section 508 of the Rehabilitation Act \(29 U.S.C. 794d\)](#). Documents offered on this site are available in alternate formats from the Institute upon request.

Last updated: Tuesday, 09-Oct-2007 10:34:48 EDT
Designed by: [TemplateBot](#)

Dosud používané pojmy

- **počítačová g.** (*computer lit., information technology lit., electronic lit.*)
 - **knihovní g.** (*library lit.*)
 - **mediální g.** (*media lit.*)
 - **internetová g.** (*network lit., internet lit., hyper lit.*)
 - **digitální g.** (*digital lit.*),
(*visual literacy, multiliteracies*)
- + *funkční gramotnost, klíčové kompetence*

Historický vývoj pojmu IG

- přehledy v odborné literatuře, *např.* [Behrens, 1994]; [Snavely & Cooper, 1997]; [Bawden,2001]
- vývoj stále probíhá – žádná všemi uznávaná definice
- nejpoužívanější definice – ALA, 1989
- r.1974, Paul Zurkowski (prezident Information Industry Association) první použití pojmu

Historický vývoj pojmu IG

- vliv rozvoje IT => *termín počítačová g.*
- William Demo, 1986 (vyhledávání, porozumění, hodnocení informací)
„Informační gramotnost je schopnost efektivně vyhledávat a hodnotit informace vztahující se k určité potřebě.“
- rozšířené pojetí, vztah k obecné gramotnosti, k počítačové g.
- změna pojetí => přehodnocení programů
- nový rozměr => spojení se vzděláváním

Odkazy k historii pojmu

- BEHRENS, S. J. A conceptual analysis and historical overview of information literacy. *College & Research Libraries*. 1994, vol. 35, no. 4, s. 309-322.
- BAWDEN, D. Information and digital literacies: A review of concepts. *Journal of Documentation*. 2001, vol. 57, no. 2, s. 218-259.
- Snavely, L., & Cooper, N. Competing agendas in higher education: Finding a place for information literacy. *Reference & User Services Quarterly* 37 (1), 53-62.

Kritiky celé koncepce

- i úplné odmítnutí celé koncepce a pojmu jako takového
- termín nebyl nikdy přesně definován
=> neexistuje
- Neměřitelnost IG, existenci řady standardů IG
- argumenty a jejich oprávněnost
- možná řešení ...

**Výzkumy funkční,
informační
gramotnosti**

IALS, SIALS

Mezinárodní výzkum funkční gramotnosti dospělých, 1994-1998

- Probíhal ve 22 zemích, cílová skupina respondentů ve věku 16-65
- Cíle výzkumu
 - zjistit jak účelně využívají dospělí informace pro život, zjistit faktory vlivu funkční gramotnosti, provést srovnání úrovně mezi zeměmi
 - porovnávání 3 složek (literární + dokumentová + numerická G) + jazyk, technika
- ČR
 - **ve srovnání se světem nejhorší výsledky v dokumentové a literární gramotnosti (potvrzeno i pilotními průzkumy IG na VŠ)**
 - největší handicap spočívá v aktivním přístupu k informacím, tj. ve schopnosti informace vyhledávat, třídit, zobecňovat a kombinovat spíše než poskytnutou informaci použít.
 - Čím vyššího vzdělání respondenti dosáhli, tím hůře si ve srovnání se světem vedli.
 - Polovina lidí, kteří dosáhli nejnižší úrovně funkční gramotnosti, si myslí, že jejich schopnost pracovat s česky psaným textem je vynikající, a zbývající polovina tuto schopnost hodnotí jako dobrou.

IALS, SIALS

Mezinárodní výzkum funkční gramotnosti dospělých, 1994-1998

Literární gramotnost

- schopnost nalézt a porozumět informacím z textů (např. texty v novinách – úvodníky, komentáře, eseje, texty v časopisech, publikacích apod.).
- Umět si vybrat z textu podstatné, porozumět těmto informacím a umět s nimi správným způsobem nakládat.
- umět vytvářet srozumitelné texty a další informační zdroje

Dokumentová gramotnost

- schopnost vyhledat a porozumět informacím obsaženým v konkrétním dokumentu
- schopnost na tyto informace adekvátně reagovat

Numerická gramotnost

- schopnost pracovat s číselnými údaji
- schopnost aplikovat ve správném pořadí matematické operace
- schopnost tyto údaje a výsledky provedených operací správně interpretovat

International Adult Literacy Survey (IALS)

The [International Adult Literacy Survey \(IALS\)](#) was a 22-country initiative conducted between 1994 and 1998. In every country, nationally representative samples of adults aged between 16-65 were interviewed and tested at home, using the same literacy test. The main purpose of the survey was to find out how well adults use information to function in society. Another aim was to investigate the factors that influence literacy proficiency and to compare these among countries. The results are reported in three scales, each ranging from 0-500: a prose scale, a document scale, and a quantitative scale. Each scale is then divided into five levels: Level 1 (0-225), Level 2 (226-275), Level 3 (276-325), Level 4 (326-375), and Level 5 (376-500).

International Adult Literacy

The International Adult Literacy Survey, 1994-95, found the following international comparisons of the prose literacy levels of the adult population, aged 16-65:

Level 1 - 20.7% in the United States, compared to:

- 42.6% - Poland
- 22.6% - Ireland
- 21.8% - United Kingdom
- 19.3% - Switzerland (German)
- 18.4% - Belgium (Flanders)
- 18.4% - New Zealand
- 17.6% - Switzerland (French)
- 17.0% - Australia
- 16.6% - Canada
- 14.4% - Germany
- 10.5% - Netherlands
- 7.5% - Sweden

Level 2 - 25.9% in the United States, compared to:

- 35.7% - Switzerland (German)
- 34.5% - Poland
- 34.2% - Germany
- 33.7% - Switzerland (French)
- 30.3% - United Kingdom
- 30.1% - Netherlands
- 29.8% - Ireland
- 28.2% - Belgium (Flanders)
- 27.3% - New Zealand
- 27.1% - Australia
- 25.6% - Canada
- 20.3% - Sweden

Level 3 - 32.4% in the United States, compared to:

- 44.1% - Netherlands
- 39.7% - Sweden
- 39.0% - Belgium (Flanders)
- 38.6% - Switzerland (French)
- 38.0% - Germany
- 36.9% - Australia
- 36.1% - Switzerland (German)
- 25.1% - Canada

- [Home](#)
- [Publications](#)
- [Facts & Statistics](#)
- [Grants & Contracts](#)
- [Programs & Services](#)
- [Discussion Lists](#)
- [Advisory Board](#)

ČR - pilotní průzkumy IG na VŠ (AKVŠ, 7 českých univerzit 2004-2005)

Pořadí podle významu složek IG z hlediska knihoven

1. dokumentová gramotnost	1. ICT gramotnost
2. literární gramotnost	2. jazyková gramotnost
3. ICT gramotnost	3.-4. literární gramotnost
4. jazyková gramotnost	3.-4. numerická gramotnost
5. numerická gramotnost	5. dokumentová gramotnost

*Pořadí podle
dosažených
výsledků
studentů v
průzkumu*

ČR - Výzkum informační gramotnosti (MI, STENMARK, 2005)

- Jednoznačně zaměřeno pouze na počítačovou gramotnost (ovládání ICT, PC, využívání textového editoru, tabulek, grafiky, internetu)
- 27% informačně/ICT gramotných občanů v ČR

Odkazy k českým výzkumům

- Dombrovská, M. Pilotní průzkum úrovně informační gramotnosti vysokoškolských student zaměřené na služby knihoven 1. a 2. kolo. *Informační gramotnost 4* : sborník příspěvků z konference, konané 24. listopadu 2005 v Moravské zemské knihovně. S. 74-83.
- ***Výzkum informační gramotnost***
 - Zpracování výsledků výzkumu:
<http://www.dialogin.cz/index.php> (nutná autorizace - jméno: micr-press, heslo: press214).
 - Komentář k výzkumu z hlediska informačního vzdělávání. Dostupný z WWW:
<<http://www.ikaros.cz/node/2014>>

**Strategické
mezinárodní a národní
Dokumenty k IG**

Evropské strategické dokumenty

- Červen 1999 Bologna – ***Boloňský proces*** - společné prohlášení ministrů školství evropských států, významné pro VŠ
- Březen 2000, Lisabon - ***Lisabonský proces*** – plán vzdělávání do r. 2010, koncept rozvoje klíčových kompetencí
- Iniciativy ***e-Europe : Information for all*** (2000-2005), navazuje ***European Information Society for Growth and Employment*** (i2010)
- Alexandrijská proklamace, 2005

České strategické dokumenty současná situace

- Rok 2007- ? (zatím nekoncepčnost)
- **Strategie celoživotního učení ČR, 2007** (vůbec nefiguruje pojem informační gramotnost)
- Státní informační a komunikační politika (e-Česko, MI)
UKONČENA 2006
- Státní informační politika ve vzdělávání (SIPVZ, MŠMT)
UKONČENA 2006

Strategie celoživotního učení ČR

(MŠMT, 2007)

1. Uznávání, prostupnost všech typů vzdělávání

2. Funkční gramotnost

Funkční gramotnost je definovaná jako schopnost participovat na světě informací. Z nových požadavků sféry práce vyplývají požadavky na klíčové kompetence, pro které je charakteristická především jejich přenositelnost, tj. možnost využití v nových a nepředvídaných situacích.

3. Sociální partnerství (podpora mechanismů a forem spolupráce sféry vzdělávání a sociálních partnerů)

4. Stimulace poptávky

5. Kvalita

6. Poradenství pro všechny skupiny populace

Standardy informační gramotnosti

IG standardy

- **Pro různé úrovně, specifické prostředí**
- **Obsahují měřitelné indikátory**
- **Používají se pro definování cílů, tvorbu sylabu a plánování výuky, měření kvality, hodnocení**
- **Slouží jako vodítka pro všechny aktéry v IG (akademici fakulty, knihovníci, další participující strany)**

IG standardy - komponenty

- **Obsahuje výkonové, kvantifikované indikátory**
- **Obsahuje očekávané výsledky, konkrétní cíle v oblastech pro každý indikátor**

IG standardy - IVIG

Vysokoškolský student

1. je schopen porozumět odborným textům svého studijního oboru, abstrahovat z nich podstatné myšlenky a zároveň sám psát odborné texty s využitím poznatků z informačních zdrojů, které cituje s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací,
2. zná a sleduje klíčové informační zdroje svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí získat relevantní informace a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci,
3. využívá prameny numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci,
4. ovládá mateřský jazyk a dokáže se v něm slovně i písemně vyjadřovat, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména angličtině, na úrovni potřebné k práci s odbornými s odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru,
5. používá běžně dostupné informační a komunikační technologie potřebné k vyhledání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce,
6. je si vědom morálních a právních aspektů využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem.

- [Cíle a definice](#)
- [Členové](#)
- [Dokumenty](#)
- [Publikace členů](#)
- [Semináře](#)
- [Zajímavé odkazy](#)

Standardy informační gramotnosti vysokoškolského studenta

Tyto standardy, ustanovující znalosti, schopnosti a dovednosti informačně gramotného vysokoškolského studenta, se týkají pouze jeho studia a odborné práce v oboru. V tomto smyslu informačně gramotný vysokoškolský student:

1. je schopen porozumět odborným textům svého studijního oboru, abstrahovat z nich podstatné myšlenky a zároveň sám psát odborné texty s využitím poznatků z informačních zdrojů, které cituje s ohledem na autorský zákon a podle zásad tvorby bibliografických citací,
2. zná a sleduje klíčové informační zdroje svého studijního oboru, na základě pokročilých způsobů vyhledávání a s ohledem na právní i morální aspekty této činnosti z nich umí získat relevantní informace a takto vyhledané informace různého typu a formátu organizuje a uchovává pro další využití při své odborné práci,
3. využívá prameny numerických a technických informací, vyhledává a zpracovává numerická a technická data a používá je při své odborné práci,
4. ovládá mateřský jazyk a dokáže se v něm slovně i písemně vyjadřovat, zná a používá odbornou terminologii svého studijního oboru v mateřském i cizím jazyce, zejména angličtině, na úrovni potřebné k práci s odbornými s odbornými informačními zdroji a komunikaci v rámci komunity daného oboru,
5. používá běžně dostupné informační a komunikační technologie potřebné k vyhledání, získání, zpracování a prezentaci informací (různého typu a formátu), které se týkají jeho studia a odborné práce,
6. je si vědom morálních a právních aspektů využívání informací a pracuje s informacemi v souladu s autorskou etikou a autorským právem.

© 2004, 2007 Odborná komise IVIG Asociace knihoven vysokých škol ČR

[← Zpět](#)

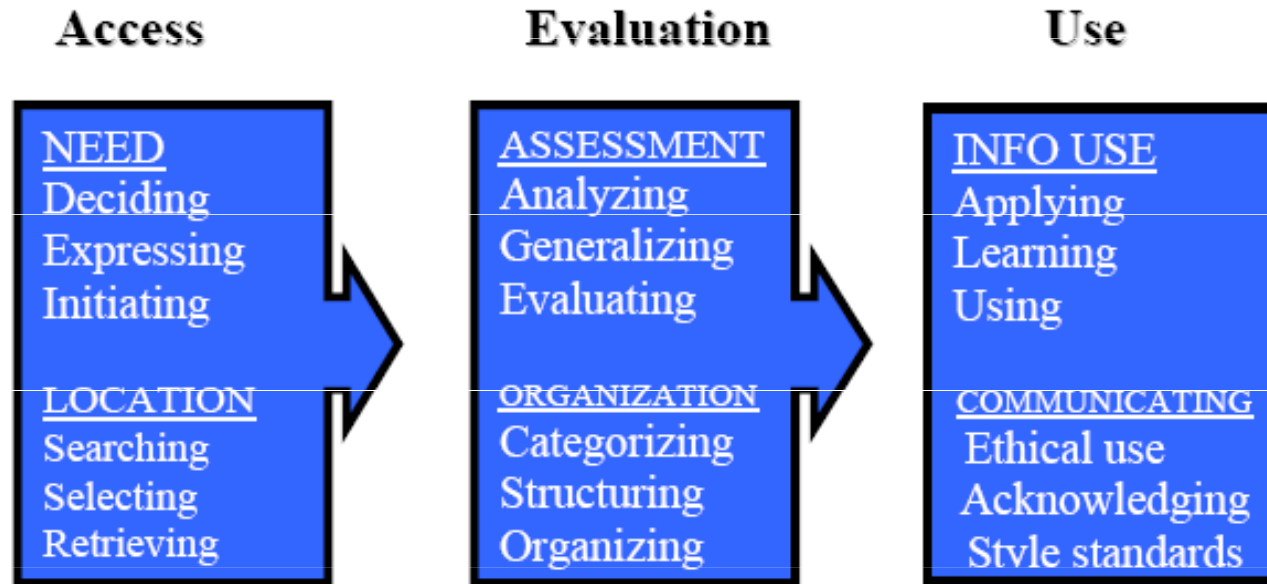
Aktualizováno: 20. 6. 2007 / Kontakt: ticha@fsik.cvut.cz

<http://knihovny.cvut.cz/ivig/standardy-student.html>

IG standardy

- ACRL – [Higher Education Standards](#)
- IFLA – [International Standards](#)
- Další IG modely
<http://virtualinquiry.com/inquiry/models.htm>

IFLA – mezinárodní standard

ACRL standard

- Každý standard obsahuje výsledný stav, ukazatel (performance indicator) a výčet dosažených výsledků (outcomes).
1. IG student je schopen přesně určit a definovat informační potřebu
 2. IG student využívá informace efektivně a výkonně
 3. IG student hodnotí informace a zdroje kriticky a zahrnuje selektivně vybrané informace do jeho znalostní báze a hodnotového systému
 4. IG student užívá informace samostatně nebo jako součást skupiny, využívá je efektivně s jasným záměrem
 5. IG student rozumí při práci s informacemi mnoha ekonomickým, sociálním, právním souvislostem a informace užívá eticky a legálně

IG modely

- **Model = zobecněný obsah IG + metoda, způsob výuky**
- **Opakující se obsahy i metody, ale s jinými slovy**
- **Pomůcka pro systematickou rozvahu, co včlenit do obsahu výuky**
- **Modely, standardy = normativní, hodně zabstrahované pomůcky pro srovnání, věrohodnost**
- **Přehled modelů**

<http://ictnz.com/infolitmodels.htm>

Information literacy

Recognise information need

Distinguish ways of addressing gap

Construct strategies for locating

Locate and access

Compare and evaluate

Organise, apply and communicate

Synthesise and create

Basic Library Skills

IT Skills

Novice

Advanced beginner

Competent

Proficient

Expert

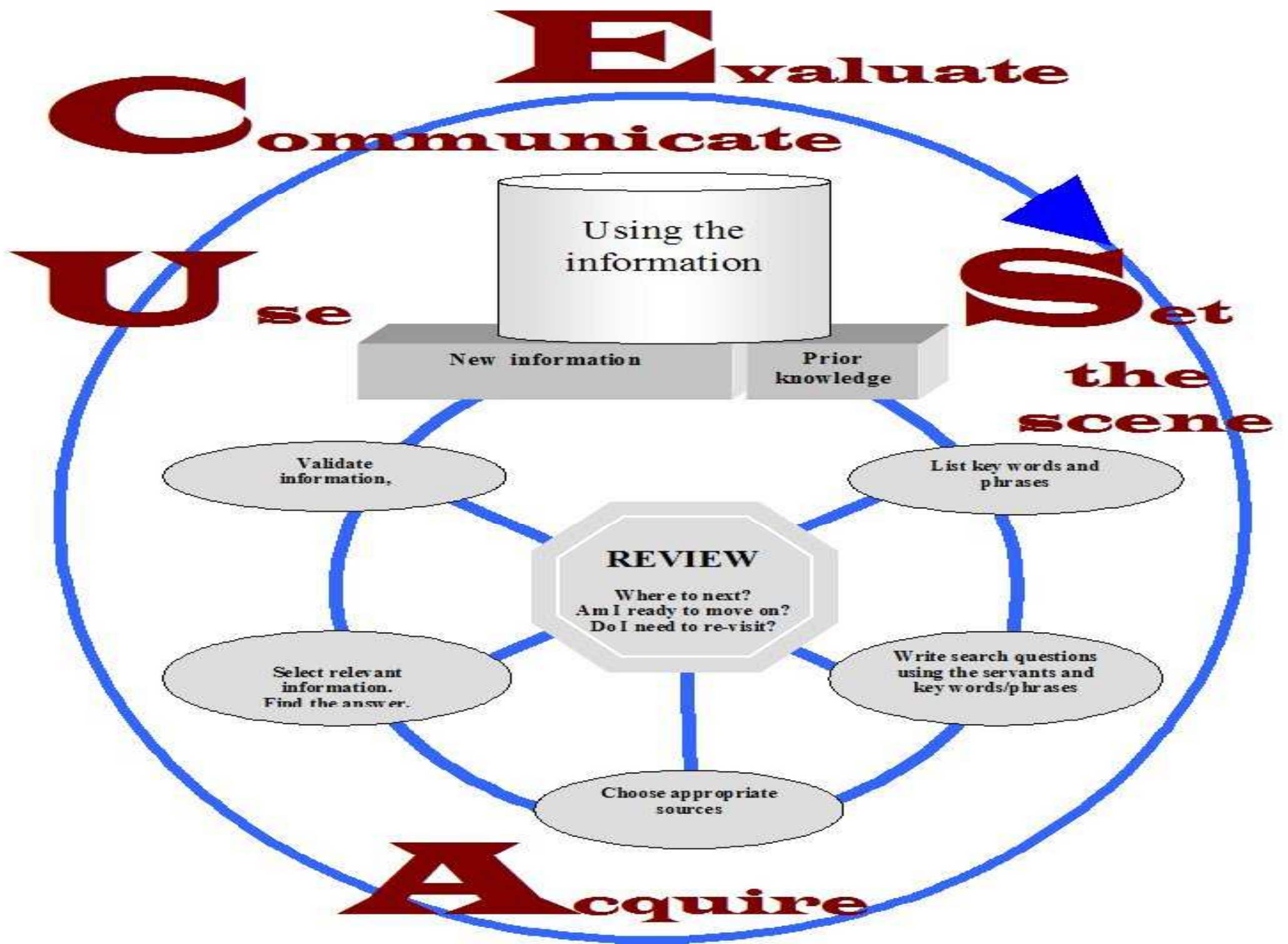
IG modely

AIM

CLAIM

FRAME

Informační vzdělávání

IG a vzdělávání

- spojení se vzděláváním => jiné pojetí pojmu
- jednoznačný vztah učení a IG (*viz ALA*)
- zapojení vzdělávacích institucí => nový rozměr
- i spojení s CŽV
- zásadní změny v oblasti vzdělávání
=> nejen změna osnov, ale i přístupu
„resource-based learning, supportive learning, digital learning“

Otázka terminologická ...

- dost velký problém ☹, zejm. v ČR
- situace v AJ x situace v ČJ
- cíl x proces
- informační výchova x informační příprava
- postoj AKVŠ

informační vzdělávání

Význam informačního vzdělávání

- IG = cíl, jehož by mělo být dosaženo
- změny ve společnosti
- nutná změna v osnovách a studijních programech
- IDEÁL => ne 1 předmět, ale široké spektrum prvků IV
- na každém vzdělávacím stupni jiná podoba, jiné dílčí cíle ...
- akreditace, kritérium pro hodnocení školy

Odpovědnost ...

- odborná garance a zázemí
- personální zajištění
- tvorba programů, příprava materiálů, různé formy výuky ...
- postoj školy
- knihovníci?
- učitelé?

SPOLUPRÁCE

Role knihoven

Postavení knihoven

- školní, vysokoškolské ...
- pozice v rámci školy
- podíl na chodu školy
- změny v souvislosti s IV

- situace v zahraničí (např. VB, USA)
- Academic success (support) centre (odborné čtení a psaní, učební styly, time management, základy PC, vyhledávání informací)

Informační vzdělávání minulost

- dlouhá tradice – je na čem stavět
- *bibliographic instruction (BI), library instruction* + infromatická příprava
- nelze jen změnit obsah kurzů
- odpoutat se od původního pojetí
- prvky IV napříč osnovami a studijními programy

Vliv na služby knihoven

- „*learning laboratory*“
- víc než jen dostupný fond
- výchozí bod
- jiný vztah k uživatelům
- referenční a řešeršní služby
- i profesní růst knihovníků

Shrnutí

- Pojem informační gramotnost, funkční gramotnost, klíčové kompetence
- Výzkumy IG, standardy IG
- IG a veřejná politika
- Informační vzdělávání
- Úloha knihovníků a knihoven